

HIFOnytt

| MEDLEMSBLAD FOR DEN NORSKE HISTORISKE FORENING

nr 3 – juli 2006 **innhold**

- 3 HIFOs nye leiar har ordet. Av *Årstein Svihus*
- 4 Referat fra årsmøtet i HIFO 2006
- 7 Sverre Steen-prisen 2006 til Elisabeth Aasen
- 8 HIFOs anmelderpris 2006
- 9 Historiefagets forskere, institusjoner og tidsskriftspubliserings. Av *Vera Schwach*
- 12 HIFOs reisestipend. Av *Petter Jansen*
- 13 HIFOs reisestipend: Rapport fra San Juan, Puerto Rico. Av *Turid Hagene*
- 15 Forskningsfronten. *Demokratisk teori og historisk praksis*
Forutsetninger for folkestyre i Norge og andre land i den europeiske kulturkrets, ca. 1750 til 1850. Av *Hilde Sandvik*
- 16 Lærebokfronten – noen spørsmål. Av *Finn Olstad*
- 18 Spildraseminaret 2006. Av *Harald Dag Jølle*
- 20 Call for papers – Arbeidets historie
- 21 Sitatet. Av *Hanne Marie Johansen*
- 22 Doktordisputas: Herdis Kolle
- 22 Doktordisputas: Fredrik W. Thue
- 23 Social Change in Nineteenth-Century Russia: Family Development
in a Proto-Industrial Community. Av *Herdis Kolle*
- 26 Annonse: Norsk Sykepleierforbund søker to historikere

HIFO – Den norske historiske forening

Historisk institutt, Universitetet i Bergen, Sydneplassen 7, 5007 Bergen

Bankkonto 7874 06 46582

HIFOs styre

Leder: *Årstein Svihus*, Monrad Mjeldesveg 20, 5161 Laksevåg, tlf. 90879443,

e-post: Arstein.Svihus@hi.uib.no

Nestleder: *Anne Tove Austbø*, Stavanger Sjøfartsmuseum, Muségt. 16, 4010 Stavanger, tlf (jobb) 51 84 27 26, fax (jobb) 51 84 27 01, e-post: anne-tove.austbo@stavanger.museum.no

Kasserer: *Arne Solli*, Historisk Institutt, Universitetet i Bergen, Sydneplassen 7, 5007 Bergen, tlf. 55 58 89 50, e-post: Arne.Solli@hi.uib.no

Redaktør HIFO-nytt: *Inger Marie Okkenhaug*, Historisk Institutt, Universitetet i Bergen, Sydneplassen 7, 5007 Bergen, tel. 55 58 28 13/45 60 18 91, fax 55 58 96 54, e-post: Inger.Okkenhaug@smi.uib.no

Styremedlemmer:

Anne Kjersti Jacobsen, skolekontakt, Dælenenggt 23, 0567 Oslo, tlf (privat) 22 71 89 48,

e-post: anne_jacobsen@hotmail.com

Knut Sprauten, Norsk lokalhistorisk institutt, Pb 8045 Dep, 0031 Oslo, tlf (jobb) 22 92 51 39,

e-post: knut.sprauten@lokalhistorie.no

Sissel Rosland, Historisk Institutt, Universitetet i Bergen, Sydneplassen 7, 5007 Bergen,

e-post: Sissel.Rosland@hi.uib.no

Espen Andresen, Åliveien 6a, 7560 Vikhammer, tlf 97 68 43 03, e-post: espen.andresen@hf.ntnu.no

Varmedlemmer:

Knut Grove, Rokkansenteret, Nygårdsgaten 5, 5015 Bergen, tlf 55 58 97 59,

e-post: knut.grove@rokkan.uib.no

Karsten Korbøl, Kjøllberggata 1G, 0653 Oslo, mobil: 99 23 23 27, privat: 21 91 62 20,

arbeid: 22 63 43 71, e-post: kkorbol@start.no

Harald Dag Jølle, Institutt for historie, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø, tlf: 77 64 64 77,

mobil: 95 93 47 28, e-post: hdagj@sv.uit.no

Hilde Gunn Slottemo, Høgskolen i Nord-Trøndelag, tlf. 74 02 28 20/908 82 541,

e-post: hildegunn.slottemo@combitel.no

HIFO-sekretariatet

Lars Thoresen er engasjert som HIFOs sekretær med fast treffetid på Historisk institutt, Universitetet i Oslo, onsdager kl 09–12, tlf: 22 85 67 59 (betjenes av telefonsvarer utenom tref-tetid), faks: 22 85 52 78, e-post: HIFO@sv.uit.no.

HIFO på internettet

HIFOs hjemmeside i World Wide Web har adresse <http://www.hifo.no>

HIFOs nye leiar har ordet

ARSTEIN SVIHUS

På vegner av det nye styret som vart valt av årsmøtet i Kristiansand vil eg takke for til-liten.

Vi håper at vi skal klare å innfri dei høge forventningane som er skapte etter innsatsen til det førre styret under Vera Schwach si energiske leiing. Samstundes har vi den for-delen at det er ein temmeleg velfungerande organisasjon som skal vidareførast. Ei sær-skilt utfordring vidare blir å klare å fange opp nye saker knytt til historie som fag og profe-sjon. Vi vil difor ta med oss erfaringane det førre styret gjorde i samband med mellom anna utgreiinga om kjeldebruk i allmenne historiske framstillingar og arbeidet med å få Historisk tidskrift på nivå to.

Generelt kan ein hevda at det har vore ein veksande aktivitet i HIFO. Her er det grunn til å særskilt framheve arbeidet til Skulesek-sjonen og deira arbeid med prosjektkonkur-ransen i historie for elevar i ungdomsskulen og den vidaregåande skulen. I haust blir det også arrangert kurs for lærarar som vil bruke opplegget. Dette arbeidet er såleis både med på auka interessa for faget blant dei yngre, og gjev samstundes litt fagleg påfyll den store gruppa faghistorikarar som arbeider i skulverket.

Noko som kjenneteiknar historikarmiljøet elles er eit veksande mangfald kva gjeld emne og arbeidsstad. Mange har også kon-taktar og nettverk internasjonalt, medan andre har trong for å orientera seg om kva som er av relevante nettverk. I den komman-de arbeidsperioden vil styret mellom anna arbeide med å kartlegge og informere om internasjonale organisasjonar utanfor CISH som kan vere av interesse for medlemmane i HIFO. Målsetjinga er at lenker til relevante

nettstader skal leggjast ut fortløpande på nettsidene våre. Vi vil dessutan arbeide for at nettsidene også blir gjort tilgjengelege for engelsklesande fagfellar.

Det yrkesmessige mangfaldet mellom historikarar kjem også til syne ved det mang-faldet av tilsetjingsformar som historikarar har. Det har lenge vore slik at mange har vore involvert i oppdragsforskning, men dei siste åra er det fleire som er engasjert i kortvarige oppdrag, då særleg nyutdanna historikarar. HIFO vil difor utarbeide eit forslag til kon-trakt for slike oppdrag og leggje det ut på våre nettsider saman med standardkontrak-ten for lengre oppdrag.

Kontakten mellom lokallaga og dei ulike delane av HIFO-sentralt kan også forbetrast. Vi vil følge opp tilbakemeldingane frå årsmø-tet om at flyten av informasjon ut til medlem-mar og lokallag må styrkjast. Lokallaga er den fremste ressursen til HIFO. Dette kom tydeleg til syne under HIFO-seminaret i Kris-tiansand i år. Lokallaget i Agder og deira sam-arbeidspartnarar hadde her skipa til eit sær-s velorganisert seminar. Det faglege innhaldet var variert og med sesjonar og fellestema som engasjerte. Diskusjonen om historika-rane sitt virke i offentlegheita vil ganske visst halde fram.

Ein viktig føresetnad for at ein konferanse skal fungere godt fagleg og sosialt er, i tillegg til å ordne temabolkar og føredragshaldarar, at det er færrest mogleg praktiske vanskar. Arrangørane i Kristiansand ordna dette på imponerende vis. Dei parallelle sesjonane vart gjennomførte så presis at det var ganske uproblematisk å gå frå den eine sesjonen til den andre. Like velorganisert var dei paral-lelle ekskursjonane. Sjølv om desse innebar

både transport og føredrag, vart likevel alt gjennomført på tida, utan at det på nokon måte vart jag og mas. Dei av oss som ikkje hadde særleg kjennskap til den nære og meir fjerne historia til Kristiansand fekk her med oss ny kunnskap på ein særers triveleg måte. Det er kanskje ikkje sikkert at arrangørane hadde heile æra for det fine vêret, men eg vil ikkje sjå heilt bort frå det.

*

Du kan lese referatet fra årsmøtet i dette nummeret av HIFO-nytt. Her finner du også rapport fra to mottagere av HIFOs- reisestipend, henholdsvis til Trondheim og Puerto Rico, samt presentasjon av en nylig avlagt doktorgradsavhandling med tema sosial endring i Russland på 1800-tallet. I tillegg har vi bl.a. en artikkel om historiefagets forskere, institusjoner og tidsskriftspubliseringsdebatte og glimt fra Hifo-Tromsøs årlige reiseseminar.

Redaksjonen ønsker alle HIFO-medlemmer en god sommer!

Referat fra årsmøtet i HIFO 2006

Årsmøtet ble holdt på Høgskolen i Agder på Gimlemoen i Kristiansand fredag 5. mai 2006. Møtet ble satt klokken 17.25. Det var 38 medlemmer til stede ved møtets begynnelse. Alle årsmøtedokumentene var trykt og sendt ut til medlemmene i *HIFO-nytt* 2-2006 med unntak av innstillingen til nye revisorer som kun var blitt publisert på HIFOs nettsider. De trykte årsmøtedokumentene omfattet innkalling/dagsorden, styrets beretning for perioden 1. juni 2005 til 31. mars 2006, styrets vurdering av virksomheten, budsjett og regnskap for 2005, budsjett og forslag til revidert budsjett for 2006, budsjettforslag for 2007, styrets arbeidsplan for perioden mai 2006–mai 2007 samt valgkomitéens innstilling til nytt styre og styrets innstilling til ny valgkomité.

HIFOs leder Vera Schwach åpnet møtet og ønsket velkommen.

1. Konstituering og godkjenning av fullmakter, valg av møteleder og referenter

Hilde Sandvik ble valgt til møteleder. Anne Ida Røkeness og Lars Thoresen ble valgt til referenter. Det ble ikke meldt om noen fullmakter. HIFO Østlandet ved Ragnhild Hutchison meldte en sak under eventuelt.

2. HIFO-styrets og lokallagenes årsberetninger

Styrets beretning ble gjennomgått av Vera Schwach. Det ble forutsatt at alle hadde lest beretningen i *HIFO-nytt*. Schwach la vekt på noen hovedpunkter i beretningen, deriblant God skikk-utredningen, innplasseringen av *Historisk Tidsskrift* på øverste nivå blant tidsskriftene, digitalisering av *Historisk Tidsskrift*, skoleseksjonens arbeidsinnsats, og litt om HIFOs økonomiske og organisatoriske situasjon.

Lokallaget i Bodø ved Wilhelm Karlsen kommenterte HIFOs læreplanarbeid med et ønske om mer inkludering av lokallagene i forbindelse med høringsuttalelsene. Karsten Korbøl svarte kort for skoleseksjonen.

Årsberetningen ble deretter godkjent av årsmøtet.

Lokallagenes årsberetninger

Skriftlige årsberetninger fra lokallagene ble delt ut på årsmøtet og hadde vært tilgjengelig på HIFOs nettsider i ukene før årsmøtet. Representanter fra lokallagene i Agder (Anne Stigersand), Bergen (Jo Rune Ugulen), Bodø (Wilhelm Karlsen), Østlandet (Ragnhild Hutchison), Rogaland (Anne Tove Austbø), Sogn og Fjordane (Gunnar Yttri), Nordvestlandet (Arnfinn Kjelland), Vestfold (Jan Erik Ringstad), Tromsø (Hallvard Tjelmeland) og Sør-Trøndelag (Kjetil Kvist) kommenterte sine respektive årsmeldinger. Det var ingen til stede fra lokallaget i Nord-Trøndelag.

3. Regnskap

Bjørn Arne Steine presenterte HIFOs regnskap for 2005. Jan Messel etterlyste en redegjørelse for skoleseksjonens regnskap, som ikke var forelagt årsmøtet. Steines kommentar var at årsmøtet 2005 vedtok å skille ut skoleseksjonens regnskap fra hovedregnskapet. Vedtak: selv om skoleseksjonens regnskap er skilt ut skal det legges fram for årsmøtet som et vedlegg til regnskapet. Regnskapet var ved årsmøtetidspunktet kun godkjent av en av revisorene. Årsmøtet godkjente regnskapet med forbehold om at begge revisorene godkjenner regnskapet. Regnskapet var godkjent av begge revisorer 21. 6 2006.

4. Budsjett, årsplan og fastsetting av medlemskontingent

Bjørn Arne Steine presenterte styrets forslag til revidert budsjett for 2006 og budsjett for

2007. Medlemskontingenten ble foreslått uendret, noe også årsmøtet enstemmig kunne enes om.

Styrets arbeidsplan ble presentert av Årstein Svihus. Det ble blant annet lagt vekt på et ønske om god kommunikasjon med lokallagene. Det kom noen kommentarer til årsplanen. Ragnhild Hutchison oppfordret det nye styret til å jobbe mer for yngre historikere. Disse jobber mye innen oppdragsforskning, særlig med prosjekter av kortere varighet. Styret bør derfor jobbe mer med tilrettelegging og hjelp i forbindelse med oppdragsforskning. Jan Messel støttet opp under Hutchisons oppfordring med vekt på veiledning for yngre oppdragsforskere. Gunnar Thorvaldsen oppfordret styret til å opprettholde møtevirksomheten. Det er mulig å bruke internett og moderne teknologi mer i styrearbeidet slik at kontinuiteten i styrearbeidet ikke blir skadelidende under kutt i antallet styremøter.

Det nye styret ble bedt om å følge opp henstillingene fra årsmøtet. Budsjett og årsplan ble deretter godkjent av årsmøtet.

5. Innkomne saker

Historisk Tidsskrift til alle medlemmer av HIFO fra 2007, kollektivt abonnement. Eldrid Mageli presenterte tilbudet fra Universitetsforlaget vedrørende kollektivt abonnement på *Historisk Tidsskrift*. Bjørn Arne Steine redegjorde for de budsjettmessige konsekvensene. Det kom en del synspunkter fra salen. Knut Sprauten mente det var vanskelig å skulle overprøve det standpunkt hvert enkelt medlem har tatt i forhold til abonnement på *Historisk Tidsskrift*. Jo Rune Ugulen kunne orientere om at styret i HIFO Bergen var delt i sitt syn på saken. Wilhelm Karlsen ville vite om det var mulig å videreføre dagens ordning, noe som ble bekreftet å være en mulighet. Ragnhild Hutchison

ga også uttrykk for å være i tvil om hva som er den beste løsningen. Årsmøtet godtok ordstyrers vedtaksformulering om at det nye styret skal forberede saken for neste årsmøte. Særlig bør det fremgå klart hvem som er forslagsstiller. Det ble også bemerket at Universitetsforlaget ikke har forslagsrett til HIFOs årsmøter.

6. Valg

Jan Messel redegjorde for valgkomiteens innstilling og presenterte særlig de nye styre- og varamedlemmene for årsmøtet. Generelt la Messel vekt på at den nye styresammensetningen ville føre til en viss foryngelse av styret med en del medlemmer i 30-årene. Årsmøtet ble gjort oppmerksom på at den foreslåtte styresammensetningen ville føre til en flytting av arbeidsutvalget til Bergen. Valgkomiteens innstilling ble enstemmig godtatt av årsmøtet.

HIFOs styre for 2006-2007 er som følger:

Årstein Svihus, leder – (opprykk fra styremedlem) valgt for ett år

Anne Tove Austbø, styremedlem – ikke på valg

Arne Solli, styremedlem – ny, valgt for to år

Anne Kjersti Jacobsen, styremedlem

– gjenvalgt for to år

Inger Marie Okkenhaug, styremedlem – ikke på valg

Knut Sprauten, styremedlem – ikke på valg

Sissel Rosland, styremedlem – ny, valgt for to år

Espen Andresen, styremedlem (opprykk fra vara) – valgt for to år

Karsten Korbøl, varamedlem – gjenvalgt for to år

Harald Dag Jølle, varamedlem – gjenvalgt for to år

Knut Grove, varamedlem – ikke på valg

Hilde Gunn Slottemo, varamedlem – ny, valgt for ett år (erstatte Espen Andresen som rykket opp som styremedlem)

Valgkomité:

Valgkomiteen ble enstemmig gjenvalgt og består av Jan Messel, Aud Mikkelsen Tretvik og Gunnar Thorvaldsen.

Revisorer:

Valgkomiteens innstilling på Kåre Andersen og Olav Rovde ble enstemmig vedtatt av årsmøtet.

7. Eventuelt og takksigelser

Det ble bemerket at årsmøtet formelt ikke kan ta stilling til saker som først blir meldt på årsmøtet. Alle saker som skal behandles av årsmøtet, må være varslet på forhånd i henhold til de retningslinjene HIFOs vedtekter gir for avviklingen av årsmøtet. Men årsmøtet åpnet for at HIFO Østlandet ved Ragnhild Hutchison ytterligere kunne utdype henstillingen til HIFOs nye styre om å jobbe mer for yngre historikere som en orienteringssak. Blant annet påpekte Hutchison at HIFOs standardkontrakter ikke er tilfredsstillende for den typen engasjementer yngre historikere ofte får. Vera Schwach sa seg villig til å jobbe med utarbeidelsen av standardkontrakter for kortere historikeroppdrag enn det HIFOs eksisterende kontrakter dekker, dersom styret 2006-2007 ønsker det.

Til slutt ble Anne-Hilde Nagel takket for innsatsen i forbindelse med God skikk-utredningen, og de avtroppende styremedlemmene ble takket for innsatsen; avtroppende nestleder Eldrid Mageli, avtroppende kasserer Bjørn Arne Steine, og en særlig takk gikk til avtroppende leder Vera Schwach.

Møtet ble hevet kl. 18.58

Anne Ida Røkeness og Lars Thoresen,
Oslo/Fredrikstad 14. juni 2006

Sverre Steen-prisen 2006

tildeles

Elisabeth Aasen

statsstipendiat, Bergen

Den norske historiske forenings Sverre Steen-pris for fremragende formidling av historie tildeles i 2006 Elisabeth Aasen. Juryen har bestått av Sølvi Sogner, Edgeir Benum og Erling Sandmo. Dette er dens begrunnelse.

Elisabeth Aasen har gjennom en årrekke på en forbilledlig måte formidlet til en bred leserkrets utvalgte litterære tekster og egne forsknings- og formidlingsarbeid av historisk og litterær verdi. Det er en klar linje i Aasens forfatterskapet. Hun synliggjør kvinners innsats innen ulike livsområder og i ulike perioder av historien, fra middelalderen til ca. 1900.

I Aasens første bøker, «*Vår bestemmelse er å giftes*». *En samling tekster av kvinnelige forfattere fra 1800-tallet* (1978) og *Fra gamle dage. Memoarer, dagbøker, salmer og dikt av kvinner ca. 1660-1880* (1983) er målsettingen å bringe fram i dagen tekster skrevet av kvinner i Norge. Dette følges så opp med en omfattende litteraturhistorisk gjennomgang av totaliteten av litterære tekster skrevet av norske kvinner, *Kvinnens spor i skrift. Supplement til norsk litteraturhistorie* (1986). I den andre bolken av forfatterskapet er det historiske perspektivet mer ambisiøst, og synsfeltet utvides både i bredden og i dybden: *Bøkene Driftige damer. Lærde og ledende kvinner gjennom tidene* (1993), *Renessansens kvinner* (2002) og *Barokke damer: dronning Christinas europeiske reise* (2005) handler om hele Europa og formidler kunnskap om «lærde og ledende» kvinner generelt – ikke lenger bare om de som skrev i Norge. I Aasens produksjon ser vi med andre ord store ambisjoner utfolde seg og bli realisert.

Elisabeth Aasen er en bemerkelsesverdig og annerledes aktør i norsk historie-skrivning. Hun har stått utenfor det historiske fagmiljøet, men tilført det verdifulle impulser. Hun har vært helt konsekvent i sin fokusering på kvinnehistorie, men har inntatt en posisjon litt til side for det som ellers kan betegnes som den akademiske kvinnehistoriens to hovedårer, sosialhistorien og den analytiske kjønns historien. Aasen har arbeidet på individnivå, og hun har vært opptatt av kvinner som har tatt del i kulturhistorien og den politiske historien i nærmest klassisk forstand. Hun har vært en kvinnehistoriens idehistoriker – og en idehistoriker med et skarpt blikk for ideenes sosiale rammer.

Gjennom sitt forfatterskap gir Elisabeth Aasen en imponerende oversikt over kvinners historiske innsats på de feltene hun tar opp. Hun skriver lett og forståelig, og er oppdatert på nyeste litteratur. Hun er omhyggelig med referanser, og noter og henvisninger er forbilledlig gjennomført. Hennes arbeider er historieformidling på et meget høyt nivå.

HIFOs anmelderpris 2006

HIFO's anmelderpris har sin bakgrunn i det mange opplevde som en ukultur i debatt- og anmelderpraksisen i historiefaget. Temaet ble tatt opp på Hifo's årsmøte på Lifjell i Telemark i 1998.

Prisen er på 10 000 kroner og har vært delt ut fem ganger: I 1999, 2002, 2003, 2004 og 2005. Tildelingen ble tom 2004 basert på bedømmelse av bokmeldinger i tidsskriftene

- Historisk tidsskrift
- Heimen
- HIFO-nytt
- Middelalderforum
- Collegium Mediaevale
- Nytt norsk tidsskrift
- Historie (populærvitenskapelig magasin)

I 2005 og 2006 ble i tillegg gjennomgått

- Prosa
- Svensk historisk tidsskrift
- Dansk historisk tidsskrift
- Scandia
- Scandinavian Journal of History
- Scandinavian Economic History Review

Ved siden av å eliminere utenlandske anmeldere og ikke-historikere, har komiteen også sett bort fra bokmeldinger bygd på opposisjonsinnlegg.

Komiteens inntrykk er at det jamt over er godt nivå på bokmeldingene og svært få overtramp. Mengden av bokmeldinger er voksende og det er også til dels svært ulike bøker til vurdering. Noen er mer summariske enn andre, men det skyldes delvis ulik standardlengde i ulike tidsskrift. Det er særlig grunn til å berømme innsatsen som redaksjonen av Historisk Tidsskrift har gjort for å få fram bokmeldinger, noe som har kommet til uttrykk i et sterkt stigende volum på meldingsdelen.

Med det økende antall meldinger og det jevnt høye nivået på meldingene, høynes

imidlertid også kravene til god praksis og den gode bokmeldingen. Komiteen vil her blant annet peke på at det er felt som får lite omtale og få bokmeldinger, slik som lærebøker for skolen. I den enkelte bokmelding blir balansen mellom gjengivelse og diskusjon et viktigere kriterium enn før. I en del bokmeldinger kan anmelderens synspunkter fortrenge bokens og tendere mer mot debatt og polemikk enn melding. Både anmeldere og redaktører må være seg bevisst, skillet mellom melding og debatt.

Bokmeldinger er en viktig del av den interne vurderingsvirksomheten i faget og rommer en rekke etiske fallgruver. Tidsskriftsredaksjonene har her en viktig oppgave i utforming av retningslinjer for bokmeldinger, valg av anmeldere og gjennomgang av innkomne tekster. Komiteen har i år både drøftet å tildele prisen til en fagfelle som har vist «god praksis» gjennom «lang og tro tjeneste» som anmelder og å dele den ut til en tidsskriftredaksjon for solid styring av meldingsvirksomheten.

Komiteen definerer det som sin jobb å overvåke anmelderiet i faget og er kommet til at dens arbeid vil ha størst funksjon ved at prisen tildeles en anmelder for en enkeltstående bokmelding.

Komiteen er kommet til at det ikke deles ut noen pris i 2006 og begrunner det slik:

Når prisen ikke blir delt ut, er det ikke fordi det ikke finnes gode bokmeldinger, men fordi komiteen ikke har klart å samle seg om én kandidat som skiller seg klart ut. Komiteen mener at prisen for å ha den tilsiktede virkning, bare bør deles ut når det foreligger en særlig fortjent kandidat.

Komiteen har i 2006 bestått av Narve Fulsås, Aud Mikkelsen Tretvik og Jon Skeie.

Historiefagets forskere, institusjoner og tidsskriftspublisering

VERA SCHWACH

I vedtektene til Norges forskningsråd står det at rådet skal utføre og følge opp evalueringer av forskning og forskningsinstitusjoner. Divisjonsstyret for vitenskap har besluttet å gjennomføre en evaluering av historie. Formålet er å gi en samlet vurdering av forskningens og fagmiljøers kvalitet. Evalueringen vil bli gjort av et nordisk utvalg. Den er planlagt å skulle ta til i november/desember 2006 og forventes sluttført innen utgangen av 2007.¹

Nødvendig bakgrunnsinformasjon for evalueringen er kunnskap om historiefagets personalmessige og organisatoriske ressurser og dessuten forskningens resultater slik de offentliggjøres. Denne artikkelen oppsummerer hovedpunkter i en nylig utført forstudie for det meste basert på tall fra nasjonale FoU-baser for året 2003.²

Forskere og arbeidsplass

Om lag 500 personer i Norge er forskerkvalifisert i historie og har en yrkesgjerning der de aktivt benytter sin vitenskapelige kompetanse. Anslagsvis utføres det et sted mellom 120 og 200 forskerårsverk i historie.³ Historie er et mellomstort til stort fag i humaniora og et mellomstort fag blant samfunnsvitenskapene.

Av historikere er rundt 90 prosent, eller om lag 460–465 historikere ansatt ved universiteter, vitenskapelige høyskoler eller andre offentlig finansierte forskningsenheter som forskningsinstitutter, arkivverket og museer (instituttsektoren).⁴ Gruppen oppdragforskere⁵ omfatter omkring 50–60 personer og utgjør i størrelsesorden 10 prosent av landets historieforskere.⁶ Av de insti-

tusjonsansatte arbeider 42 prosent ved et universitet, 23 prosent har arbeidsplass ved en høyskole og 34 prosent utfører sin daglige dont ved enheter i instituttsektoren.

Historie er de få store og mange spredte miljøers fag. 35 prosent av forskerne arbeidet ved seks enheter med ti eller flere fagfolk i staben. Enhetene er: Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, (fra 2005) Institutt for arkeologi, konservering og historiske studier (IAKH), avdeling for historie; NTNU med Institutt for historie og klassiske fag; Universitetet i Tromsø med Historisk institutt; Riksarkivet og Handelshøyskolen BI med Institutt for innovasjon og økonomisk organisering. Rundt halvparten av alle historikere, inklusive de overnevnte, arbeider i 16 enheter som har minst fem fagfeller i staben. Den andre halvparten arbeider ved en av de øvrige 120 enhetene og vil typisk ha en eller to laugsfeller, eller også ingen. Spesielt den tredjeparten som arbeider i instituttsektoren er vidt spredd – på 60 enheter. Kun tre institusjoner har en stab med fem eller flere: De er Norsk lokalhistorisk institutt, Riksarkivet og Institutt for forsvarsstudier.

Historie betyr trolig kunnskapsdannelse på moderat budsjett. Utgiftene til forskning og utvikling (FoU) er verken særskilt store eller spesielt små sammenlignet med andre fag i humaniora og samfunnsvitenskap.⁷ Trefjerdedeler av historieforskningen i Universitets- og høyskolesektoren (UoH-sektoren) finansieres av grunnbudsjetter, mens en fjerdedel kommer fra andre kilder. Universitetene har ekstern finansiering, mens høyskolene i følge innrapporteringer fra enhetene selv uteluk-

kende bruker av grunnbudsjetter. Norges forskningsråd er den eksterne finansøren av betydning, mens andre pengestrømmer flyter sparsomt. Gjennom 1990- og 2000-tallet har strukturen for finansiering ligget stabilt.

Under halvparten av historikerne i forskerstillinger hadde avlagt doktorgrad i 2003, men antallet doktorander økte kraftig på 1990-tallet. Realkompetanse synes i rask grad å bli erstattet med krav til formalkompetanse for årsklasser under 45–50 år.

Rekruttering og sirkulasjon er viktige faktorer for å sikre personalfornyelse og for inntak av nye temaer, problemstillinger og synspunkter til historie. Historie har en bra andel rekrutter i stillingsmassen og en noenlunde god fordeling mellom rekrutter og personale i mellomstillinger og i toppstillinger. Gjennomsnittsalder i historie var 47,2 år i 2003, og det er 1–2 år lavere enn gjennomsnittet for humaniora og samfunnsvitenskapene. Kvinnene er gjennomgående noe yngre enn mennene, 44,7 år. Det kan henge sammen at relativt flere av kvinner enn menn er forsker-rekrutter og postdoktorer, mens flere menn innehar toppstillinger. Gjennomsnittsalderen er ganske lik for de ulike institusjonstypene. Historie oppviser en balansert alders- og stillingsstruktur, det er et sunnhetstegn. Imidlertid kan et allment overblikk tildekke skjevheter mellom ulike subdisipliner og/eller ikke stemme for bestemte felt. Det finnes kanskje også alderskohorter som kan «hindre» nyrekruttering.

Møter du en fast ansatt forsker i historie vil det sju av ti tilfeller være en mann.⁸ Kvinner er representert i alle stillingstyper ved alle institusjonstyper, men i mindretall. Andelen kvinner i historie i UoH-sektoren er 27 prosent. Det er lavt sammenlignet med gjennomsnittet for humaniora og samfunnsvitenskap, begge ligger på 42 prosent. Høyest kvinneandel har fagområdet medisin med 47 prosent.

Historieforskningens resultater – publisering i tidsskrifter

Historikernes resultater presenteres, etterprøves og diskuteres i en rekke skriftlige og muntlige sjangrer og i ulike offentligheter, i fagoffentligheten, i deloffentligheter og i kunnskapsallmenningen. De skriftlige sjangrene er gjerne de mest formaliserte, mens de muntlige er mindre formaliserte. Her vil oppmerksomheten være rettet mot skriftlige forskningsresultater og ordskifter. Historiefaget har andre tradisjoner for publisering enn dem som gjerne ligger til grunn for bibliometriske studier (egentlig målinger av tekst og informasjon, her studier av vitenskapelig publisering med tyngdepunkt i tidsskrifter). For det første har historikere i Norge tradisjonelt ikke trukket noen skarpe grenser mellom vitenskapelige publikasjoner beregnet for egen fagoffentlighet og allmennhistoriske publikasjoner skrevet for bredere leserkretser. For det andre er historie et bokfag, utgivelsene er like gjerne monografier og antologier, som vitenskapelige artikler.⁹

Hvilke tidsskrifter står sentralt i faget? For kunnskap om artikler (og serier) fins det utfyllende databaser.¹⁰ Når historikere skriver i tidsskrifter, gjør de det ofte i periodika av generell karakter i den forstand at tidsskriftene bringer artikler om historisk metode og teorier, omhandler flere historiske perioder og disiplinære retninger. Blant tidsskriftene dominerer *Historisk tidsskrift*. Tidsskriftets posisjon gjelder uavhengig av ved hvilken institusjon historikerne arbeider, og hvor ofte han eller hun publiserer. *Scandinavian Journal of History* kommer på andre plass. Det er eid av de nordiske historikerforeningene i fellesskap og publiserer resultater fra nordisk historieforskning (og spesielt om Norden) på engelsk. Først på tredjeplass finner vi et mer spesialisert periodika. Det er *Heimen*, et tidsskrift for lokal og regional historie. Deretter følger *Scandinavian Economic History Review* et felles nordisk tidsskrift for økonomisk

historie i bred forstand. For øvrig skriver den typiske historiker artikler alene, samforfatter-skap er ganske uvanlig.

Historikere refererer i liten grad til andres artikler i tidsskrifter sammenlignet med medisin, naturvitenskapelige og enkelte samfunnsvitenskaper. Bibliometriske referanseanalyser har derfor lav informasjonsverdi om hensikten er å finne fram til sterke og svake fagmiljøer i historie. Fagfellevurderte tidsskriftartikler for fagoffentligheten av historikere innenlands og utenlands, utgjør kun en begrenset del av historikernes forskningsresultater og fagdialoger. Konklusjonen er at vurderinger av kvantiteten og kvaliteten av historieforskning, bør bygge på andre kilder enn foreliggende nasjonale og internasjonale databaser.

Hele rapporten er elektronisk tilgjengelig på: http://www.nifustep.no/norsk/publikasjoner/historiefaget_mennesker_steder_strukturer_og_endringer_over_tid.

Noter

- 1 http://www.doffin.no/search/search_show.aspx?ID=MAY061620, Norges forskningsråd, konkurranse med forhandling, faglig bistand i forbindelse med fagevalueringer av historie og økonomi, utarbeidet 16.05.2006.
- 2 Vera Schwach, «Historiefaget – mennesker, steder, strukturer og endringer over tid. Forarbeid til Norges forskningsråds evaluering av norske forskningsmiljøer i historie», *NIFU STEP Arbeidsnotat 22/2006*, 60 sider.
- 3 Forskerårsverk beregnes som andelen arbeidstid brukt til forskning. Andelen varierer mellom stillingsgrupper og institusjonstyper. En viktig faktor for å avgjøre forskerårsverk i historie er vurdering om hvor grensene for historieforskning går. Hvem og hvordan defineres fagets grenser? Historikere som brukes historisk metode men forsker i andre

fagdisipliner, regnes det som historisk forskning? Historikere som forsker i emner som blir oppfattet å ligge utenfor fagdisiplinen, skal de regnes med?

- 4 Det forutsettes her at få historikere arbeider som forskere i privat sektor (næringslivet).
- 5 Med oppdragshistorie menes her historiefaglig forskning som er eksternt finansiert, det vil si finansiert fra andre kilder enn forskningsinstitusjonenes grunnbevilgninger, bevilgninger fra Norges forskningsråd eller midler fra andre innenlandske og utenlandske forskningsstiftelser.
- 6 Anslaget bygger på Knut Sprauten: «Historie for 40–50 millioner årlig», *HIFO-nytt* nr. 6 2003: 5–6. En ny undersøkelse er planlagt i 2006, samtale med KS april 2006. Cirka halvparten av HIFOs medlemmer er tilknyttet den elektroniske nettenesten, hifo-net@iakh.uio.no der forespørselen gikk ut. Det kom inn 37 relevante svar som omfattet 40 personer. Det ble gjort fratrekk for historikere som per 1.10. 2005 var registrert i NIFU STEP, Forskerpersonalregister. Oppstilling 31.1.2006 viste at 23 historieforskere, ikke var registrert i den nasjonale databasen over forskerpersonale. NIFU STEP, prosjekt 1281341 2005–2006, «Bakgrunnsmateriale evaluering historie og økonomi», svar spørreundersøkelse, elektronisk arkiv.
- 7 FoU-utgifter nasjonalt kan ikke fastslås presist. Kildegrunnlaget er for spinkelt.
- 8 Blant dem som skrive bygdebøker og byhistorie er også kvinner i sterkt mindretall, andelen anslås til 16 prosent. Knut Sprauten: «Historie for 40–50 millioner årlig», *HIFO-nytt* nr. 6 2003: 5.
- 9 For kunnskap om bokpublisering finnes det ingen gode databaser tilbake i tid.
- 10 Tidsskrifter er klassifisert på nasjonalt nivå gjennom Database for høyere utdanning (DBH) og utenlands gjennom ISI-Thomson NCR-database, («National Citation Report for Norway») som indekserer tidsskriftpublisering internasjonalt. Fra ISI-basen kan det hentes ut opplysninger om hvilke institusjoner som publiseres hyppigst i de dekkede tidsskrifter, og hvilke det blir hyppigst referert til. ISI-basen er partiell dokumentasjon for kunnskap om publiseringsmønstre og -hyppighet i tidsskrifter i historie. *Heimen, Scandinavian Economic History Review og International Journal of Maritime History* dansk *Historisk tidsskrift* og svensk *Historisk tidsskrift* er blant de utelatte tidsskrifter. DBH-basen er basert på innrapportering fra faglig ansatte i UoH-sektoren, fom. rapporteringsåret 2004, den inkluderer bokpublisering og tidsskrifter som av Universitets- og høyskolerådet er definert å holde et vitenskapelig nivå.

HIFOs reisestipend

PETTER JANSEN

Jeg vil med dette takke HIFO for reisestipendet jeg mottok høsten 2005. Stipendet fikk jeg for å gjennomføre en arkivreise til Trondheim. Jeg holder på med avslutningsfasen av en masteroppgave som tar for seg omleggingen fra kombinasjonsdriften fedrift og arbeid for Røros kobberverk, til ensidig vekt på fedrift i Os og Tolga på 1800-tallet.

Formålet med reisen var å se på Røros kobberverks arkiver som befinner seg på statsarkivet i Trondheim. Arkivet er meget omfattende, men arkivet er ordnet slik at det er lett å finne fram.

For å komme ned på individnivå var det leveranse- og provianttutaklistene jeg var interessert i. Leveranselistene til Røros kobberverk viser hvem som leverte, hva de leverte og hvor mye hver enkelt tjente på å kjøre malm, kull og ved. I Os og Tolga var det stort sett malm bøndene transporterte, men enkelte kjørte også kull eller ulike typer ved. Os og Tolga er fjellbygder og klimaet egner seg derfor dårlig til korndyrking. Bøndene tilknyttet verket kunne ta ut ulike typer varer fra kobberverkets proviantlager, og ifølge proviantskriverens lister var det svært mange som benyttet seg av muligheten til å ta ut kornvarer.

Leveranse- og proviantlistene viste at i 1826 var 88 prosent av bøndene i Os knyttet til verket, mens det i 1877/78 kun var to prosent. På femti år hadde altså så godt som alle bøndene sluttet med å drive kjøring for verket. I dette tidsrommet hadde antallet bønder knyttet til verket gått gradvis nedover. I 1848 var det 63 prosent, i 1858 52 prosent, mens det i 1868 var 14 prosent av bøndene som var knyttet til verket. Den mest markerte nedgangen var altså i tiåret fra 1858 til 1868.

Hva var årsakene til at bøndene la om driften fra arbeid og kjøring for verket og valgte å satse ensidig på fedrift? Dette er det naturlig nok ikke mulig å drøfte i sin helhet her, men jeg skal nedenfor gi en kortfattet oversikt over noen av årsakene.

En av årsakene var at cirkumferensen ble opphevet i 1816. Det er usikkert hvor mye dette hadde å si for bøndene de første årene, men på sikt må opphevelsen ha vært vesentlig for omleggingen fordi bøndene da til en viss grad kunne velge hvilke næringer de ville drive med.

I 1851 kom den første agronomen til Nord-Østerdalen, og i årene som fulgte kom det flere. Agronomene oppfordret til bedre melkestell og budskapet må ha fanget bøndenes interesse. I *Forarbeidene til femårsberetningene* fra 1850-årene, går det fram at melkestellet var blitt forbedret og at det var mindre vanlig med sulteføring. Bedre festell førte til at kuen ga betydelig mer melk, og på landsbasis ble avkastningen per ku nærmest fordoblet fra 1800 til 1865. Fra oppgaver over melkemengde ser det ut til at Tolga ligger på landsgjennomsnittet, og økningen i melkemengde må ha vært en årsak til at det var flere som la om til fedrift. Økt avkastning og agronomenes arbeid må også ha vært en medvirkende årsak til at landets første andelsmeieri ble grunnlagt i Rausjødalen i Tolga i 1856.

I kildene går det fram at antall kjøreoppdrag gikk ned og at kjøringen for verket nærmest ble halvert på 1840-tallet. Reduksjonen i kjøreoppdragene var en medvirkende årsak til at det var dårlige tider for befolkningen i distriktet. At det ble færre kjøreoppdrag må ha ført til at mange av bøndene fant seg andre næringsveier, og det er naturlig å tenke seg at

det var mange som begynte omleggingsprosessen til fedrift på denne tiden. I 1858 satte kobberverket opp en «premie» til dem som leverte mer enn 50 skippund malm dette året. At verket måtte utlove en belønning for å få bondene til å kjøre skulle tilsi at det var vanskelig å få dem til å kjøre. Totalt var det 139 som oppnådde premien, men ingen av dem var fra mitt undersøkelsesområde.

Røros kobberverk hadde flere smeltehytter, en av disse lå på Tolga. I 1871 ble hytta lagt ned, noe som førte til at det ble slutt på kjøreopdragene dit. De fleste bondene hadde sluttet med kjøring for verket på denne tiden, så samlet sett må nedleggelsen ha vært av mindre betydning for omleggingen.

Områder som ble knyttet til jernbanen kom nærmere markedene, noe som flere steder førte til en omleggingsprosess. Hvilken rolle Rørosbanen spilte for omleggingen har jeg ikke studert fordi den ikke ble anlagt før 1877. Jeg går likevel ut fra at jernbanen hadde mye å si for fedriften på slutten av 1800-tallet. I Os ble det startet et gårdsmeieri samme år som jernbanen ble anlagt. Dette skulle indikere at ost- og smørproduksjonen ble prioritert, noe også jernbanenes fraktbøker viser. Her går det fram at det ble fraktet store mengder ost og smør fra stasjonene i Os og Tolga.

Opgaven blir ferdig høsten 2006 og vil da være tilgjengelig for interesserte.

HIFOs reisestipend: Rapport fra San Juan, Puerto Rico

TURID HAGENE

Latin American Studies Association (LASA) arrangerte sin XXVI kongress den 15.-18. mars 2006. Det er som regel et kjempearrangement, som går av stabelen hver 18. måned, og de fleste ganger foregår det i en eller annen by i USA. Denne gangen var det jo også på en måte USA; ingen passkontroll mellom f.eks. Houston og San Juan. Men Puerto Rico er likevel ikke en stat i USA. Det går under navnet Estado Libre Asociado (Fri assosiert stat).

Kongressen var lagt til vårferien i USA, og selv om LASA er en internasjonal organisasjon, med mange latinamerikanske medlem-

mer, var det rekordmange nordamerikanske deltakere som nok hadde med seg familie og tok ferien i samme slengen; det ble antydnet at 7000 var innom kongressen, «mot normalt» 3–4000. Og allerede de omgivelsene vi kunne observere fra kongresshotellet tydet på at kombinasjonen var perfekt.

Kongress-katalogen har 100 sider med oversikt over de forskjellige paneler som presenteres i løpet av disse fire dagene, men det er et system i galskapen, og faktisk mulig å orientere seg i. Selv var jeg med i en gruppe med fem meksikanske forskere – historikere, antropologer, statsvitere – som alle har pro-

sjekter i *pueblos originarios* i Mexico By. *Pueblos originarios* er landsbyer som ligger innenfor grensene til denne megabyen, og som har røtter tilbake til før den spanske erobringen; de har også i forskjellig grad og på ulike måter sosioreligiøse og politiske praksiser som knytter an til førkolonial og kolonial tid, og utgjør antakelig rundt 150 i tallet. I det mesoamerikanske området er slike styrings-systemer kjent under navnet *sistema de cargos* (verv-system).

En annen viktig sesjon for meg, ble den som tok for seg erfaringer med slike cargo systemer i staten Oaxaca i Mexico; der har de vedtatt en grunnlov som tillater kommunene å gjennomføre lokalvalg ved hjelp av *usos y costumbres* (sedvane), noe som for det meste da innebærer at kommunevalgene gjennomføres uten at partiene offisielt deltar, og oftest på allmøter. En zapoteker jurist, en fransk statsviter og en meksikansk sosiolog var blant de som presenterte deler av sine doktorgradsarbeider på dette panelet. Her fikk jeg da også tak i manuset til en bok om emnet, som er på vei til å bli gitt ut i Mexico.

På en slik gigant-kongress, blir det en del kø utenfor damedo; en utmerket møteplass, skulle det vise seg; jeg traff på både førsteopponenten min fra disputas noen år tilbake, bestyrer på Latinamerikainstituttet i Stockholm, og en costarikansk historiker som jeg har deltatt på flere konferanser sammen med. Slik får man sjangs til å spise lunsj med bekjente helt uten planlegging! Ellers lå

kongresshotellet vakkert til ved sjøen, med bassenger og ikke minst en strand der du att-på til kunne låne håndkle. Så når en av dine favoritt-sesjoner viste seg å være avlyst, for eksempel, var det bare å kaste seg i bølgene en liten runde, og så tilbake til programmet. For oss som hadde slått oss til på et noe mer budsjett-vennlig hotell i nærheten, var jo dette gunstig. Men hvorfor var såpass mange paneler avlyst? Over 100 cubanske forskere skulle ha deltatt, og ingen hadde fått visum til USA, som altså var nødvendig. Det er ikke første gang slike problemer har meldt seg, men aldri så gjennomført som nå. Resultatet er at det ble vedtatt å legge neste kongress utenfor USA; antakelig blir det Montreal.

Kongressen har også en omfattende avdeling hvor forlagene legger ut sine bøker om Latin-Amerika, slik at du kan handle med visakortet, og få bøkene sendt hjem. En filmfestival går også av stabelen, både med fiksjon og dokumentar, gjerne med filmskaperen til stede. Så, på fredag kveld, spilles det opp til *El Gran Baile* (den store dansen)! Og siden vi var i Puerto Rico, var forventningene høye til topp orkester og alt til faget hørende. Slik var det visst også, men da vi fikk se den kilometerlange køen for å komme inn, og observerte at det ikke var plass til flere, var det bare å velge alternative programmer for kvelden, og det til tross for at den store dansen er nettopp kongressens høydepunkt!

Varm takk til HIFO for økonomisk støtte til deltakelsen!

Forskningsfronten

Demokratisk teori og historisk praksis

Forutsetninger for folkestyre i Norge og andre land i den europeiske kulturkrets, ca. 1750 til 1850

– et nytt NFR prosjekt ved Universitetet i Oslo 2006-2010

HILDE SANDVIK

Helt fra revolusjonstiden på 17-1800-tallet har universelle prinsipper hatt en viktig plass i politisk og teoretisk nytenkning. Dette beredte grunnen for tilblivelsen av konstitusjonelle, og senere, demokratiske, styreformers. Samtidig var denne tenkningen en respons på og bearbeiding av ulike praktiske politiske erfaringer. I dette prosjektet ønsker vi å fokusere nettopp på hvordan de historiske praksiser ga liv til den teoritradisjonen som eksisterer rundt demokratibegrepet. Som historisk orientert prosjekt er det vår målsetning å se hvordan fortidens kamper om makt og definisjoner er vevet inn i hverandre. Prosjektet har også et tverrfaglig juridisk-historisk fokus fordi fortolkningskampene til sist formaliseres i rettsordener.

Teoretisk er det et spenn i prosjektet mellom ulike generaliserende eller universaliserende uttiskpuster på den ene siden og en historiefaglig vekt på det historisk særegne på den annen. Den historiografiske tradisjonen vi særlig ønsker å knytte oss til, og videreutvikle på nordisk grunn, er en kulturhistorisk orientert tilnærming (Koselleck 1988, Chartier 1993, Nerbøvik 2004). Vårt fokus er mest på de skandinaviske land og særlig Norge, men konteksten er europeisk og dels amerikansk. Prosjektdeltakerne har bred kompetanse fra ulike deler av historiefaget; demokratiet i Athen, den franske revolusjon, nordisk 17- og 1800-tallshistorie. Vi ønsker å samle vår erfaring for å analysere spørsmålet om politisk medbestemmelse på en måte som har vært lite anvendt på denne perioden av nordisk historie.

Prosjektet består av ni delprosjekt, alt fra treårige post doc til noen måneders frikjøp av fast vitenskaplig ansatte:

Mona Ringvej: Møtet mellom politisk teori og praksis i Danmark-Norge 1750-1850.

Kai Østberg: Borgerånd og sosiabilitet i Danmark og Norge, 1750-1830.

Knut Dørum: Med tregheten, tungen og penen som våpen. Bondemotstand i Norge 1750-1850, med hovedvekt på ikke-voldelige konflikter.

Odd Arvid Storsveen: Nordens Athen? Den historiske frihetstradisjonen på 1700- og 1800-tallet

Øystein Rian: Trykkefrihet og sensur i Danmark-Norge ca. 1750-1814.

Hilde Sandvik: Kjønn, demokrati, dannelse.

Dag Michalsen: Rettslige identitetsdiskurser 1750-1850.

Christoffer Eriksen: Den utøvende maktens rettslige funksjon på 1700- og 1800-tallet. En doktorgradsstipendiat. Stillingen vil bli utlyst høsten 2006

Prosjektet startet opp i mai 2006, med presentasjon på HIFO-seminaret i Kristiansand.

I løpet av 2007-2009 vil vi arrangere vi seminarrekker med både egne og inviterte innlegg og opponenter, samt to konferanser. Dette skal vi selvsagt annonsere i HIFO-nytt eller på HIFO-nettsiden. Vi håper også at masterstudenter vil velge oppgaver innenfor prosjektet. Ta gjerne kontakt hvis du vil vite mer. Prosjektets hjemmeside er <http://www.hf.uio.no/iakh/forskning/forskningsprosjekter/demokrati/>

Lærebokfronten – noen spørsmål

FINN OLSTAD

May-Brith Ohman Nielsen har i HIFO-nytt nr. 1 og 2 2006 en artikkel om nytt fra lærebokfronten, der hun gjennomgår «den nye historien» eller «den nye historiedidaktikken». Det er all grunn til å være takknemlig for dette velskrevne og informative bidraget. Jeg har likevel lyst til å stille noen enkle spørsmål til den første delen av artikkelen. Å se saken fra flere sider burde være i artikkelens ånd og kanskje en spore til debatt. Som enkelte vil kjenne til, er jeg forfatter av en lærebok i norsk historie som er blitt brukt i en del år nå. Jeg er imidlertid ikke med i arbeidet med framtidige lærebøker, og mener jeg kan delta i debatten som relativt uavhengig observatør.

Jeg spør først: Hva er det egentlig *nye* her? Hvorfor får den markskrikerisk «nye historien» meg til å tenke på Nye Solidox og andre produkter med en «helt ny formel»? Begrepet «multiperspektivitet» og andre fine begreper er kanskje nye; men det de dekker, er vel ikke så helt oppsiktsvekkende. Det kan knapt kalles noe nytt å legge vekt på å se saken fra flere sider og framheve det som en historisk dyd. Snarere kunne den utviklingen som beskrives, og særlig knyttes til den britiske historielærerforeningen, karakteriseres som forsøk på å destillere ut noen allmenne hovedtendenser i de siste tiårenes historieforskning – tendenser som vi alle kjenner og mer eller mindre forholder oss til.

For det andre: Hva er egentlig forholdet mellom den påstått nye historien eller historiedidaktikken og det *politiske*? Jo mer jeg leser av innlegg av denne typen, jo mer blir jeg slått av det politiske ved historie og historieundervisning. Historiefortelling blir en politisk handling, og kanskje kan det

ikke være annerledes. Kanskje er det også her slik at det tilsynelatende «naturlige» og upolitiske er det mest politiserte. Den «nye» historiedidaktikken framstår først og fremst som uttrykk for det godes seier (toleranse, gjensidig forståelse, menneskerettigheter og demokrati). I norsk sammenheng kan det knapt være noe grenseoverskridende i dette, men kanskje i en del andre land og sammenhenger? Men dreier det seg ikke også her om politiske valg? Kan ikke nettopp de gode hensikter bidra til en sterkt politisert historie?

Noe «politisk press for å fremme patriotiske forståelser» er vel ikke del av den norske historikers eller lærebokforfatters hverdag. (Det eneste politiske press jeg var utsatt for da jeg skrev lærebok i norsk historie – når en ser bort fra det institusjonelle presset for å få med flest mulig kvinner – var et krav om å trekke inn hvordan de danske jødene ble reddet, som en kontrast til behandlingen av de norske jødene.) Det må være lenge siden norske lærebøker svulmet opp av norsk nasjonal patriotisme. Men det er klart at det finnes en grunnleggende nasjonal ramme og forståelseshorisont. Hva er alternativet? Jeg spør fordi jeg i dette «nye» fornemmer en mer eller mindre bevisst overgang til en europeisk forståelseshorisont, som bidrag til å fremme europeisk identitet. (Jeg påstår ikke at det er en bevisst hensikt fra f.eks. Ohman Nielsen.) I artikkelen henvises det stadig til Europarådets historieundervisningsprosjekt som det store forbildet og til ministerrådets anbefalinger som det retningsgivende. Dette er altså en organisasjon som har til uttalt formål (ifølge note 9) å «promote awareness of a European identity». Gjelder det å kritisere og undertrykke de nasjonale identiteter for å

rydde plassen for den europeiske identiteten? Satt på spissen: Skal vi lære oss å bli ikke-norske og europeere, slik at vi senere og mer smertefritt kan slutte oss til det store fellesskapet? Blir den «nye» historieundervisningen da mindre politisk og mer kritisk enn den gamle? Blir den mindre «regimeunderstøttende», gitt at EU i dag er den dominerende faktoren i vår verdensdel? Det er flott å få fram at den nasjonale identiteten er en konstruksjon, som (blant annet) er uttrykk for maktforhold og opplevde politiske interesser – bare en ikke underslår at også en europeisk identitet og for den saks skyld en identitet som verdensborger vil være det.

Jeg hopper raskt over til det tredje hovedspørsmålet: Hva er forholdet mellom den «nye» historiedidaktikken og vår nye teknologiske hverdag? Her fornemmer jeg kanskje at det nye med May-Brith Ohman Nielsen som fanebærer er opphengt i den tunge, gammel-dagse læreboka, som i detalj fastslår hva ungdommen av i dag skal kunne og forstå. Det er mulig at dette også er framtida, gitt en viss inngrodd konservatisme i norsk skole.

Uansett står det for meg som mer gammel-dags enn nytt og radikalt. En mer radikal og friskere løsning kunne være å sjalte ut eller slanke ned den tradisjonelle læreboka. Undervisningen måtte nok fremdeles legges an på å skape en viss felles forståelse av de politiske institusjonene, en viss periodeforståelse og gi anvisninger på et kritisk forhold til historie og historieframstillinger. Ellers kunne og burde elevene få velge mellom historier, som nå kan lastes ned og leses på dataskjermene. Mitt syn er at det kunne bety økt interesse, utveksling av erfaringer og frigjøring fra den autoritative (autoritære) historieformidlingen. Det er i dagens situasjon en veritabel utfordring å stille spørsmål av typen: Er nødvendig at alle elever kjenner til paripolitikken i mellomkrigstida? (Tro meg, jeg har forsøkt.) Er det ikke like greit at noen setter seg inn i våpenteknologiens utvikling eller fotballens historie, om det er det som interesserer? Hvordan ser den «nye» historiedidaktikken på denne utfordringen? Er den i den forstand allerede blitt gammelmodig?

Spildraseminaret 2006

HARALD DAG JØLLE

Sammen med Kongo-Hansen rodde kvenen Jafet Lindeberg fra gård til gård innover fjorden. De hadde fylt opp åttringen med svisker, rosiner, madeira og elefanttenner. Ingen i Kvæningen skulle være i tvil: Lindeberg hadde gjort gode penger i Amerika.

Det er Einar Niemi som forteller. Vi er på seminar på Spildra, ei lita øy i Nord-Troms som mot alle odds har opprettholdt ei bosetning på 40 sjeler. På stedets skole, i skolens eneste klasserom sitter 41 seminardeltakere. Vi sitter trangt, men så er vi nesten fire ganger så mange som de elleve elevene som vanligvis bruker bygget. For å komme hit har vi reist med buss, to ferjer og den lokale legeskyssbåten. Atmosfæren er god, foredragene førsteklasses. Hifo-Tromsø er på sitt fjerde reiseseminar.

Vi startet i Tromsø. I Lyngen fikk vi høre om bratte fjell og ei tøff førstebestigende dame på slutten av 1800-tallet. I Vår Herres hus på Lyngseidet viste Einar-Arne Drivenes at lyngelæstadianerne langt fra var så politisk konservative som en kunne tro. Men deres moral og gudstro skiller seg sterkt fra den nysjamanismen Roald Kristiansen hadde fått i oppdrag å snakke om. For selv om Riddu Riððu-festivalen arrangeres i dette området, finnes det i følge Kristensen ingen ny-sjamaner i Nord-Troms. Kanskje det var grunnen til at vår religionsviter ikke hadde klart å gjøre noe med været...

Det ble nemlig en frisk tur ut fjorden. Tre damer gikk i dørken. To av dem fikk lettere kneskader. Men båtturen ble fort glemt da Rune Sundelin serverte – og Nord-Troms Museum spanderte – bokna lammekjøttkebab. Middagen ble tilbredt på bål og spist utendørs. Utfordringen lå derfor i å holde

maten på fatet, for ikke si vinen i glasset. Kristensen hadde fortsatt ikke oppnådd kontakt med de vindstyrende krefter.

De fleste av oss ble meget imponert – og betydelig varmere – da vi kom inn i ei gamme som er bygget etter 1600-tallets samiske byggeskikk. Nord-Norges mest entusiastiske arkeolog, Sven Erik Grydeland, fortalte om byggeprosessen og hvordan familielivet i strandkanten fortonte seg for 400 år siden.

Formiddagssesjonen på lørdag sto i øyas tegn. Først Ivar Bjørklund om «Spildra i Kvæningen», så Hallvard Tjelmeland om «Spildra i Nord-Norge», før Knut Kjeldstadli avsluttet med «Spildra i verden». Debatten ble god. Seminardeltakerne var blitt bedre kjent. Og Hallgrim Berg fant det passende å komme med følgende analyse: «Problemet i Nord-Norge er at det ikke finnes gründere.»

Etter fiskekakelunsjen bar det ut i naturen. Gjennom et fantastisk landskap, omgitt av fjell og fjord fant Grydeland og Bjørklund fram til graver og tufter og en rekke andre bevis på at det har levd folk her – lenge. Og de har ikke nøydt seg med å fiske, avle sau og dyrke marka. De har ofret bjørn, bikkjer og lam til høyere makter. Like fullt blåste det fortsatt friskt.

Festmiddagen var i klasserommet. Bordene var pent dekket og tre retter sto på menyen. Fenalår, boknafisk og multekrem. Maten var fantastisk og stemningen steg ytterligere noen hakk da gründeren fra Hallingdal begynte å spille munnharpe og fortelle historier.

Noen har problemer med å sove bort sommernatta. Kristensen hadde endelig oppnådd kontakt: Sola skein og fjorden lå blank. Ungdommen arrangerte nattseminar i fjæresteinene.

Einar Niemi begynner å bli ferdig med historien om Kongo-Hansen – «sjefen for alle negrene i Kongo». Historien er god, og den gir en smakebit på at vi befinner oss i et etnisk sammensatt landskap, med en særegen migrasjonshistorie og næringstilpassing. Håvard Dahl Bratrein startet dagen med å fortelle om da håløgene kom til dette samiske området. Snart skal Ketil Zachariasen i gang med å vise hva som skjedde da staten rullet inn med full musikk til periferi- enes periferi etter siste verdenskrig.

Lena Aarekol har fått i oppdrag å vise hvilke betingelser folkedraktkulturen har i Nord-Troms. De er gode: I de etnisk sammensatte fjordstrøkene kan konfirmantene velge mellom en rekke bunader, festdrakter, fjordsamiske kufter og ikke minst den nye kvendrakten. Noe av forklaringa på den mangartede identiteten får vi i det etniske giftemålsmonsteret Birgit Larsen presenterer.

Båtturen til Skjervøy er Norges vakreste. På Maursund gård får vi innblikk i nessekongelivet. Bratrein problematiserer forholdet mellom prest og handelsmann – børs og katedral – mens Randi Rønning Balsvik gir

oss en beskrivelse av hvordan handelsfrua – den allsidige praktiker og fru adm.dir. – styrte livet på de nordnorske handelsstedene.

Da er det bare hurtigruteturen hjem som gjenstår. Den treretters middagen er bra, men ikke hjemmelaget på like gode råvarer som vi har blitt så bortskjemt med.

Mens MS Trollfjord seiler inn til Tromsø, oppsummerer innlandsjenta Sigrun Høgetveit Berg turen med å kåsere over kystfolkets evige mas etter å være ved havet.

For de som lurar på hva som kreves for å arrangere et vellykket reiseseminar: Fantastisk natur, et program komponert etter områdets særegne historie, gode innledere, entusiastiske arrangører og positive deltakere. I tillegg hjelper det med et vertskap som vårt: Takk til Spindaj på Spildra! Det hele blir også lettere med velvillige sponsorer: Takk til Institutt for historie ved Universitetet i Tromsø og Nord-Troms Museum. For ikke å glemme: Det kongelig norske universitetsforlag som spanderte vaffelkaker og kaffe på Lyngen-ferja.

Call for papers – Arbeidets historie

Halvdagssesjon på Det 26. nordiske historikermøtet på Island, 8–12. august 2007

Det er flere grunner til å blåse nytt liv i forskningen om arbeidets historie. I mange land pågår det viktige debatter og omfattende reformer som berører folks arbeid på flere plan. Arbeidet er blitt mer vevd inn i internasjonale og globale relasjoner. Kjønnssrelasjonene i arbeidet har gjennomgått store forandringer. I informasjonssamfunnet er både innholdet i folks arbeid og forholdet mellom arbeid og ikke-arbeid blitt endret. Nye yrker og arbeidsforhold er vokst fram, og nye arbeidskulturer, kunnskapskrav og yrkeslidelser er skapt. På flere måter har det skjedd forandringer av arbeidet som er minst like grunnleggende som de som skjedde under industrialiseringen. Dette gjør at det i dag trengs ny historisk kunnskap om endringer i folks arbeid både i kort og langt tidsspenn. Det er ennå mye vi ikke vet også om arbeidet under og før industrialismens storhetstid. Samtidig har det i senere tiår også skjedd viktige diskusjoner om teoretiske og metodiske tilnærminger innen sosial- og kulturhistorien, som i dag gjør det mulig å rette nye forskerblikk mot arbeidets historie. Siden mange sider av folks arbeid ikke har satt spor etter seg i tradisjonelle skriftlige kilder, er det viktig å tenke kreativt også om hvordan andre kilder (f.eks. minner, foto, dagbøker osv) kan brukes til å utforske arbeidets historie.

Med dette inviteres du til å delta med paper og innlegg på sesjonen om **Arbeidets historie** på Det 26. nordiske historikermøtet i Reykjavik i 8.-12. august 2007. Papers som presenterer nye ideer til forskning, nye prosjekter, nye perspektiver og nye måter å utforske arbeidets historie på vil bli prioritert, men alle forslag som handler om arbeid både i tidlige tider og senere tiår er velkomne. Det vil bli satt av 15 minutter til å presentere hvert paper, etterfulgt av diskusjon. Forslag til tema for paper/abstract (maksimum en halv side) sendes innen **15. september 2006** til Ingar Kaldal, som er kontaktperson for sesjonen, epostadresse: ingar.kaldal@hf.ntnu.no (postadresse: Institutt for Historie og Klassiske fag, Norges Teknisk-naturvitenskapelige Universitet, NTNU, N-7491 Trondheim). Andre frister: **1. mars 2007**: første utkast til paper leveres inn til gransking. **1. juni 2007**: ferdig paper sendes inn. Bidragene vil bli lagt ut på historikermøtets hjemmeside og være tilgjengelige som pdf-filer bare for konferansens deltakere.

*At ten a child, at twenty a maid, at thirty a wife, at forty a matron,
at fifty a grandmother, at sixty age-worn, at seventy deformed, at
eighty confused and grown cold*

Johann Fischart, Stufenleiter, 1578. Engelsk oversettelse fra tysk, gjengitt i Olwen Huf-ton. 1997. *The prospect before her. A history of women in western Europe*. Volume one, 1500–1800. London. s. 251.

Livssyklus er et viktig begrep i sosialhistorisk forskning om tidlig moderne tid. En rekke empiriske studier de senere årene har gitt ny kunnskap om hvordan hverdagslivet i brede lag av folket arter seg fra vugge til grav i perioden. For flertallet kunne livsløpet deles i barndom, ungdom- og tjenestetid, ekteskap og eventuelt enkestand. Kildene gir best kunnskap om dem som fulgte dette normalløpet. De aldri-gifte er vanskeligere å innhente informasjon om fordi de hyppigere enn kjernefamiliemenneskene flyttet, søkte til byene og levde anonymt i andres hushold.

Historisk demografi regner de aldri-gifte som de som ikke var blitt gift før fylte 50 og har anslått at mellom 5 og 15–20 prosent av befolkningen i vesturopeiske land tilhørte denne kategorien. Gruppen var dermed en betydelig minoritet, godt synlig i samfunnet. Å forske på minoriteter har lenge vært et viktig anliggende for sosialhistorikere, og nå kan det se ut som om turen har kommet til de varig ugifte. Ekteskapelig status eller sivilstatus er i ferd med å bli anerkjent som en viktig analysekategori i sosialhistorisk forskning, og oppfattes mer og mer som en kategori som er sammenvevd både med kjønn og med klasse, og som derfor ikke bør ignoreres. Publikasjoner om ugifte og enslige i historien kommer på løpende bånd, og kvinne- og kjønnsforskere har særlig tatt utfordringen med å løfte de utypiske livsløpene, fram av historiens glemsel.

Nylig deltok jeg på en konferanse om *Singel Women in History 1000-2000*. Arrangøren var *West of England & South Wales Women's History Network*. Konferansen samlet 90 historikere fra Europa, USA og Canada. Innleggene fokuserte på kvinner, og diskuterte enslige, ugifte kvinners bidrag innen helse, velferd og veldedighet, politikk, arbeidsliv, religion, kultur, familienettverk og venenettverk. Et viktig fokus var nettopp de ensliges bidrag til økonomien og kulturen og hvorvidt enslig stand var uttrykk for valg heller enn skjebne. Med andre ord, her ble det røsket godt opp i fordommer om stakkarslige attergløymere og passive «sosialklienter».

Det gifte paret, kjernen i det tidlig moderne husholdet, har vært det egentlige studieobjektet for sosialhistorikere og familiehistorikere. Dette er ganske overraskende tatt i betraktning av at vi vet at ekteskapsalderen var høy i tidlig moderne tid og at mange ble enke/enkemann forholdsvis tidlig i livsløpet. At de gamle i det tidlig moderne samfunnet ofte bare hadde levd 15–20 år i ekteskap og resten av voksenlivet som enslig, var slett ikke uvanlig. Enslighet var en svært alminnelig voksenerfaring. Hvorfor fortsette å betrakte ekteskapelig liv som norm? Det hevdes nå at studier av aldri-gifte hjelper historikerne i å finne ut hvordan tilværelsen for de ugifte unge voksne og de mange før-gifte i befolkningen artet seg. Kanskje er tiden inne for en konferanse også om de norske aldri-gifte? Den må gjerne dreie seg om single folk i sin alminnelighet, kvinner og menn.

Sitat-utfordringen sender jeg videre til Arne Solli, Historisk institutt, UiB.

Herdis Kolle

Herdis Kolle disputerte 31. mars for dr.art. graden med avhandlingen: *Social Change in Nineteenth-Century Russia: Family Development in a Proto-Industrial Community*.

Avhandlinga plasserer seg innan disiplinare familiehistorie og historisk demografi, der ein for det første forskar på kva form og funksjon familien har hatt til ulike tider og for det andre ser på korleis befolkninga har utvikla seg historisk. Samstundes søker ein å setje familien og befolkningsutviklinga inn i ein sosial, økonomisk og kulturell samanheng. I tidlegare forskning har det særmerkte med den russiske bondefamilien på 1700- og 1800-talet gjerne blitt sett i samanheng med at Russland på denne tida var eit utprega jordbrukssamfunn der kollektive strukturar hadde ein høg grad av kontroll over einskildmennesket. I avhandlinga tar Kolle for seg familieutviklinga i eit lokalsamfunn like aust for Moskva, som på 1800-talet gjekk gjennom ei omfattande økonomisk og sosial endring. Denne endringa innebar mellom anna at store delar av befolkninga vart sysselsett i tekstilproduksjon i staden for jordbruk, og avhandlinga viser at industrialiseringa hadde viktige konsekvensar for samansetjinga av familien, giftarmålsmonster og arvemønster, og som skilde seg frå tidlegare undersøkte familiemønster i reine russiske jordbruksområde. Resultata av doktorgradsarbeidet tyder også på at det i Russland på 1800-talet var viktige regionale skilnader i familiemønster som sannsynlegvis har linjer tilbake til før industrialiseringa, men at industrialiseringa gjorde desse skilnadane meir uttalte.

Førsteopponent var professor Jürgen Schlumbohm, Max-Planck-Institut für Geschichte, Tyskland, annenopponent var professor Andrejs Plakans, Department of History, Iowa State University, og tredje medlem av komiteen var professor Inger Elisabeth Haavet, Universitetet i Bergen.

Fredrik W. Thue

20. mai framstilte cand.philol. Fredrik W. Thue seg for dr.philos.-graden med avhandlingen *In Quest of a Democratic Social Order: The Americanization of Norwegian Social Scholarship 1918-1970*.

Etterkrigstidens «velferdssamfunn» ble ikke ensidig konstruert av det nordiske sosialdemokratiet. Gjennom de nye samfunnsvitenskapene ble det samtidig påvirket av en amerikansk intellektuell og politisk tradisjon, som la større vekt på individets selvutfoldelse.

Avhandlingen studerer samspillet mellom amerikanske impulser og det norske akademiske miljøet i samfunnsforskningens etableringsfase etter andre verdenskrig. Det legges vekt på tre forhold: forskningens organisering, dens underliggende samfunnsbilder og ambisjonen om å utvikle en rasjonell «overideologi» for demokratiet som kunne løse dilemmaet mellom individuell frihet og sosial orden.

Avhandlingen argumenterer for at det atlantiske samarbeidet i samfunnsvitenskapene ikke ensidig bør betraktes som et ledd i den kalde krigen. Norske og amerikanske forskere ble drevet av en felles vilje til å prøve ut konstruktive alternativer til den kalde krigens tenkemåter i en fase der de ideologiske frontene hardnet til. Men samtidig var samarbeidet fanget i den kalde krigens logikk, og norsk sosiologi delte seg etter hvert i flere retninger.

I avhandlingens siste del analyseres tre slike retninger: Stein Rokkans politiske sosiologi, den fortolkende, «humanistiske» sosiologien til Lysgaard, Aubert, Løchen m.fl., og den radikale aksjonsforskningen i 1960- og 70-årene. Alle disse retningene var sterkt påvirket av amerikanske forbilder, men sprikte i sin politiske tendens fra det mildt systembevarende (Rokkan) til det halvt revolusjonære (Thomas Mathiesen).

Førsteopponent var professor Mitchell Ash, Universität Wien, annenopponent professor Gudmund Hernes, FAFO, og tredje medlem av komiteen professor Jan Eivind Myhre, Universitetet i Oslo.

Social Change in Nineteenth-Century Russia:

Family Development in a Proto-Industrial Community

HERDIS KOLLE

Scholars studying Russian pre-industrial peasant society have interpreted the Russian peasant family system into a demographic-economic model, which underscores that such societies in Europe sought to achieve a balance between the marriage pattern and household system on the one hand and economic resources on the other. In North-Western Europe, this balance was achieved by requiring young couples to have a livelihood before they could marry. The model of the Russian peasant family, on the contrary, states that young couples' marriage ensured a livelihood not only for the bride and groom, but also for the peasant household, and ultimately for the whole peasant community. Because the availability of land resources within the repartitional commune was depending on the number of married couples in each household, newlywed couples were expected to move into the groom's parental household upon marriage. This connection between marriage and agricultural recourses led to a large proportion of complex households and a marriage pattern, in which both males and females married early in life and marriage was practically universal. The formation of new household units within this system happened through division of already existing households, which was only possible if the original and new household could retain their economic viability after division, which again meant that they had to retain complex forms. This so-called «perennial multiple family household» was upheld by a high-pressure demographic regime, with high mortality and fertility rates, and a system of social control in which the common

interests of the patriarchal complex household, the peasant repartitional commune, and the landlord combined to preserve the economic viability of each household; thus making it possible for the peasant community to fulfill its obligations to the landlord and the state.

If one accepts the notion that family patterns are shaped in the equilibrium between demography and economy, a change in either of the two must have been significant in relation to the development of the family. During the nineteenth century, Russian society experienced massive changes that became especially obvious in the period after the abolition of serfdom. On aspect of this transformation process, namely the development of rural domestic industries and eventually factory industry, meant that peasants in certain regions of Central Russia increasingly found incomes in other sectors than agriculture. My Ph. d. thesis «Social Change in Nineteenth-Century Russia: Family Development in a Proto-Industrial Community» explores the interaction between industrial development and the family patterns and demographic behavior in a Russian proto-industrial community during the nineteenth century. *Bogorodskii uезд* to the east of Moscow was as a main centre of Russian proto-industrial textile production. In this region almost every peasant worked as a silk, wool or cotton weaver in a «putting-out» system that did not meet serious competition from factory industry until the 1880s. The analysis centers on the family patterns in *Bun'kovskaia volost'*, a smaller rural district within *Bogorodskii uезд*, drawing on individual level revision

lists conducted for taxation purposes in 1834 and 1850, and a household census conducted by the statistical bureau of the Moscow *zemstvo* in 1869.

The analysis of these sources shows that even though they were living in an essentially high-pressure demographic regime throughout the investigated period, the marriage pattern and household system of the proto-industrial workers in *Bun'kovskaia volost'* differed considerably from the patterned outlined above. The marriage pattern changed considerably during the period 1834 to 1869, from a pattern that conformed to the traditional Eastern-European marriage pattern, to a situation when the mean age at first marriage had increased to approximately 23 years for both sexes and the proportion never married females had increased to 10 percent. Both the mean age at first marriage and the proportion never married was exceptionally high by Russian standards.

Further, throughout the investigated period, the households in *Bun'kovskaia volost'* were smaller and less complex than have been found in micro-studies of Russian peasant populations in purely agricultural areas. The majority of the households in *Bun'kovskaia volost'* contained only one married couple and a considerable share of the households were nuclear families. The complex households in purely agricultural areas were complex because all sons stayed in the parental household after marriage and continued to live together also after the death of their parents. The mechanisms in the households of *Bun'kovskaia volost'* were different. Also here sons brought their wives into the parental household upon marriage, but sooner or later, and definitely after the death of both parents, the household divided and the co-resident married brothers usually formed separate nuclear families, leaving only one son to live in the parental household. Towards the end of the investigated

period this process intensified so that the point of household division increasingly came before the parents died.

This specific development of the marriage pattern and household system seems to have been closely associated with the importance of industrial textile production as opposed to agriculture in the household economy of the peasants in *Bun'kovskaia volost'*. First, proto-industrial development worked together with such factors as poor agricultural conditions, population growth, and the nineteenth-century Russian tax system, to alter the functioning of the repartitional system in the peasant commune, so that being a *working man* rather than a *married man* became the crucial factor for obtaining arable land. The motivation of the peasant commune seems obvious. Because the right to an allotment of arable land was associated with the duty to pay a share of the commonly held tax obligations, distributing allotment land to a wider group of individuals enabled the peasant commune to exploit the incomes that adolescents and unmarried males earned in the textile industry. Moreover, during the post-emancipation period, the population in *Bun'kovskaia volost'* engaged in land transactions in which households concentrating on proto-industrial work leased out their land rights to households that rather concentrated on agriculture. Accordingly, in this region the availability of land resources was only to a limited extent depending on the composition of the peasant household and marriage became essentially independent of the economic structures.

Further, the effect of proto-industrialisation on the family patterns in *Bun'kovskaia volost'* seems to have been especially strong in the early phases of the life course, influencing the timing of major transition points such as marriage and establishment of independent households. While employment in proto-industrial textile production post-

poned marriage, especially among females, it stimulated the establishment of independent households and headship attainment. In other words, proto-industrialisation was crucial for a change in the timing of exactly those transitions that in previous research has been depicted as decisive for the formation of the family pattern of Russian peasants. It was precisely the specific timing of marriage and household division that made the family pattern among Russian peasants so different from the family patterns of their North-Western European counterpart, and which led to the formation of the concept of the «perennial multiple family household» in the first micro-studies of Russian peasant families.

The implications of the results for *Bun'kovskaia volost'* seem therefore to be that the tendency in historical research on the Russian family to make conclusions on the general level that in fact are based on highly local studies, should be reconsidered. The concept of the «perennial multiple family household» was valid only in a clearly defined geographical and economic region, namely the in the Central Agricultural Region, where the populations main economic activity was agricultural grain production. Moreover, the tight social control of the peasant commune and landlords over marriage and household division, which has been shown to be so important for the formation of the family patterns in the Central Agricultural Region, seem to have been lacking among the proto-industrial workers in *Bun'kovskaia volost'*. Rather, the peasant commune seem to have

accommodated their practices in order to exploit the economic possibilities that the textile industry provided, and the serfowners in this area were highly involved in the industrial development, as well, both by establishing industrial enterprises themselves and by supporting peasant entrepreneurs. The economic logic of maintaining the tight social control and patriarchal structures associated with the «perennial multiple family household» seems certainly to have largely disappeared in the proto-industrial setting.

The family patterns among the proto-industrial textile producers in *Bun'kovskaia volost'* show that economic and institutional diversity on the regional level most likely was decisive for the formation of family patterns among Russian peasants, and that the main division line was between the Central Industrial Region in the forest zone and the Central Agricultural Region in the black earth belt of European Russia. The system of social control connected to the major rural social institutions, which has been regarded to be quite universal for Russian peasant society, seems in fact to have been either confined to a specific regional and economic setting, or highly flexible, and thus showing a great deal of variety in different parts of Central Russia. This further entails that the emphasize on Russian peasant society and culture as essentially «traditional» and incapable of change, which for a long time was predominant and still occurs in the literature on pre-Revolutionary Russia, does not stand up to empirical scrutiny.

Norsk Sykepleierforbund er en yrkesorganisasjon for autoriserte sykepleiere, jordmødre og sykepleierstudenter. Forbundet ivaretar sykepleiernes faglige, økonomiske og arbeidssosiale interesser. Vi har 80.000 medlemmer og et velutviklet organisasjonsapparat. NSF's formål er flerfoldig med samfunnspolitisk, fagpolitisk og interessepolitisk forankring.

NORSK SYKEPLEIERFORBUND SØKER

TO HISTORIKERE

Til å skrive

Norsk Sykepleierforbunds og sykepleiernes historie

– 2 x 3 ½ årsverk

Norsk sykepleierforbund fyller 100 år i 2012. Forbundet ønsker i denne forbindelse å få skrevet sin historie i form av en bredt anlagt historie om Norsk Sykepleierforbund og sykepleiens historie i Norge i to kronologiske bind, med skille omkring 1960. Mer detaljert betenkning fås ved henvendelse til faglig prosjektleder Jan Eivind Myhre.

Vi søker to historikere med erfaring, helst doktorgradskompetanse, til dette arbeidet. Arbeidets omfang er 3 ½ årsverk for hvert bind.

Lønn etter kvalifikasjoner. Pensjonsrettigheter i KLP.

Norsk Sykepleierforbund kan tilby arbeidsplass i sitt hovedkontor sentralt i Oslo.

Tilsetting så snart som mulig, men senest 1.7.2007.

Søknaden med CV og publikasjonsliste sendes til:

Norsk Sykepleierforbund, Postboks 456 Sentrum, 0104 Oslo, merket 'Søknad' eller e-post: astrid.granum@sykepleierforbundet.no

Ikke send publikasjoner.

Søknadsfrist 1.9.2006.

Henvendelse om stillingene til Jan Eivind Myhre, tlf. 22 85 44 67, e-post j.e.myhre@iakh.uio.no (ikke tilstede uke 26, 28–30).

Innmelding, kontingent og abonnement

Innmelding skjer til foreningas adresse. Kontingenten er 350 kr pr år, for hovedfagsstudenter 200 kr. Abonnement på *HIFO-nytt* koster 150 kr pr år, og kan tegnes ved henvendelse til sekretariatet.

Lokallagsrepresentanter

Agder: Anne K. Stigersand, Gamle Strømmevei 5, 4638 Kristiansand, tlf. (p) 38 10 84 86,
(a) 38 07 34 50, mobil 931 32 856, e-mail: annest1@online.no

Bergen: Jo Rune Ugulen, SFF – Senter for middelalderstudier – CMS, Villaveien 1A,
5020 Bergen, Tlf: 55588092(arbeid) 90540721(privat) e-post: Jo.Ugulen@cms.uib.no

Bodø: Willhelm Karlsen, Høgskolen i Bodø, e-post: Wilhelm.Karlsen@hibo.no

Nordvestlandet: Harald Tafjord, tlf. 70075074(arb) 41660247(priv),
e-post: harald.tafjord@hivolda.no

Nord-Trøndelag: Olav L'Orange, Gamle Kongevei 17, 7725 Steinkjer, tlf 74 16 34 72 (privat),
74 11 10 00 (arbeid), e-post: Olav.L'Orange@nord-trondelag-f.kommune.no

Rogaland: Anne Tove Austbø, Tostenkroken 11, 4085 Hundvåg, tlf. 51 84 27 26,
e-post: anne-tove.austbo@stavanger.museum.no

Sogn og Fjordane: Gunnar Yttri, Øvre Stedjeveg 12, 6856 Sogndal, e-post: gyttri@hotmail.com

Sør-Trøndelag: Kjetil Kvist, Jonsvannsveien 135, 7048 Trondheim, Mobil 922 89 250,
e-post: kjetilrunekvist@yahoo.com

Tromsø: Hallvard Tjelmeland, Institutt for historie, Universitetet i Tromsø.
e-post: hallvard@sv.uit.no

Vestfold: Jan Erik Ringstad, Nedre Gokstadvei 10, 3228 Sandefjord, tlf. 33 48 46 51,
e-post: jan.erik.ringstad@sandefjord.kommune.no

Østlandet: Ragnhild Hutchison, e-post: ragnhild.hutchison@lokalhistorie.no

Redaksjon

Redaktør: *Inger Marie Okkenhaug*, se side 2

Varareaktør: *Knut Grove*, se side 2

Redaksjonsmedlem: *Øyvind Bjørnson*, Historisk institutt, Sydneplassen 7, 5007 Bergen,
tlf: 55 58 23 17, e-post: oyvind.bjornson@hi.uib.no

Ansvar for stoff om skole og formidling: *Anne Kjersti Jacobsen*, se side 2

Ansvar for bokanmeldelser: *Espen Andresen*, se side 2

HIFO-nytt kommer ut med seks nummer årlig. **Manusfrist hefte 4–06: 18. september.**

Manuskripter sendes redaksjonen ved redaktøren, helst som vedlegg til e-post eller på diskett, skrevet i WordPerfect eller Word med vedlagt utskrift.

Annonsepriser: 1.000 kr per helside, 500 kr per halvside.

Grafisk produksjon: Bækken Grafisk Design, trykk: Arne Steens Offsettrykkeri

A-blad

Returadresse:

Historisk institutt
Universitetet i Bergen
Sydnesplassen 7
5007 Bergen

